

קידוש במקום סעודה

1) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ק עמוד ב

אותם בני אדם שקידשו בבית הכנסת. אמר רב: ידי יין - לא יצאו, ידי קידוש - יצאו. ושמואל אמר: אף ידי קידוש לא יצאו. אלא לרב, למה ליה לקדושי בביתיה? - כדי להוציא בניו ובני ביתו. ושמואל, למה לי לקדושי בבי כנישתא? - לאפוקי אורחים ידי חובתן, דאכלו ושתו וגו' בבי כנישתא. ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: אין קידוש אלא במקום סעודה. סבור מינה: הני מילי - מבית לבית, אבל ממקום למקום בחד ביתא - לא. אמר להו רב ענן בר תחליפא: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל, ונחית מאיגרא לארעא, והדר מקדש. ואף רב הונא סבר: אין קידוש אלא במקום סעודה. דרב הונא קדיש, ואיתעקרא ליה שרגא, ועיילי ליה למניה לבי גנניה דרבה בריה דהוה שרגא, וקדיש וטעים מידי. אלמא קסבר: אין קידוש אלא במקום סעודה. ואף רבה סבר: אין קידוש אלא במקום סעודה. דאמר אביי: כי הוינא בי מר כי הוה מקדש אמר לן: טעימו מידי, דילמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא, ולא מקדש לכו בבית אכילה, ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה. איני? והאמר אביי: כל מילי דמר הוה עביד כרב, לבר מהני תלת דעביד כשמואל: מתירין מבגד לבגד, ומדליקין מנר לנר, והלכה כרבי שמעון בגרירה. דתניא, רבי שמעון אומר: גורר אדם מטה כסא וספסל בשבת, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. - כחומרי דרב - הוה עביד, כקולי דרב - לא הוה עביד.

2) רשב"ם מסכת פסחים דף קא עמוד א

אף ידי קידוש לא יצאו. כדפרשינן טעמיה לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה דקידוש שם תהא עונג ומדרש הוא. אי נמי סברא היא מדאיקבע קידוש על היין כדתניא לקמן (דף קו א) זוכרהו על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב:

אין קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד באותו מקום לא יצא ידי קידוש: ה"מ. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מבית לבית אבל ממקום למקום מבית לעליה א"צ לחזור ולקדש: איתעקרא ליה שרגא. נפל הנר וכבה קודם שאכל: לבי גננא דרבה בריה. בית חופת בנו שהיו שם נרות דולקין בבית המשתה: מר. רבה:

כי הוה מקדש. ואנו רוצין היינו ליפטר משם ולילך לביתנו: דילמא מיתעקרא לכו שרגא. ולא תאכלו ואפי' אתם הולכין לישן בלא אכילה בקידוש דהכא לא נפקיתו ידי קידוש כו': כל מילי דמר. רבה:

מתירין מבגד לבגד. מתירין ציצית של טלית זו ונותנין אותם לטלית אחרת: מדליקין. מנר חנוכה לנר אחרת של חנוכה וא"צ להדליק בנר אחרת שאינה של חנוכה: והלכה כר"ש בגרירה. גורר אדם מטה כסא וספסל כו' דדבר שאין מתכוין מותר. והני ג' מילי פלוגתא דרב ושמואל בבמה מדליקין (שבת דף כב א) וכולהו עביד רבה כשמואל דמיקל והכא אמאי עביד כשמואל להצריך קידוש במקום סעודה הואיל ובכל מילי עביד כרב בר מהני תלת. ומשני כחומרי דרב עביד בר מהני תלת דעביד כשמואל לקולא וכגון קידוש דקולי דרב לא עביד ואף על גב דתניא (עירובין דף ו ב) העושה כחומרי ב"ש כקוליהון וכחומריו כו' הא קי"ל ה"מ היכא דסתרן אהדדי כגון כמה חסרון בשדרה כו' ואמר שמואל וכן לטריפה דחומרא דהתם קולא הוא הכא וקולא דהתם חומרא הוא הכא. ומהכא שמעינן דהלכתא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה. והמקדש לאחרים חוץ מביתו נראה בעיני שאין צריך לסעוד שם שאפילו לא סעד שם יצאו בני אותו הבית דלדידהו הוי מקום סעודה:

3) תוספות מסכת פסחים דף ק עמוד ב

ידי קידוש יצאו - אף על פי שלא שתו רק שיטעמו המברך או אפילו אחד מהם כדמוכח בסוף בכל מערבין (עירובין דף מ:): ולכתחלה צריך שיטעמו כולם ונראה דהלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואף על גב דבעלמא הלכה כרב באיסורי וגם ר' יוחנן סבר לקמן כרב הכא הלכה כשמואל דרב הונא ורבה ואביי כולהו סברי בסמוך אין קידוש אלא במקום סעודה וכן פסק במגילת סתרים והמקדש שדעתו לאכול במקום אחר יכול להוציא את האוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה וכן משמע דמסתמא אחד מבני העיר היה מקדש בבהכ"נ ומוציא האורחים והיכא דליכא אורחים סמוך לבהכ"נ אין לקדש דהויא ברכה לבטלה דקי"ל כשמואל ואין לומר במקדש כאן על דעת שרוצה לאכול במקום אחר מודה שמואל דיש קידוש והא דפליגי בסתמא מדפריך ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא ומיהו ממקום למקום בבית אחד כגון מאיגרא לארעא

נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דחשיב קידוש במקום סעודה וכן מוכח בירושלמי דקאמר רבי יעקב בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ר' אחא בשם ר' אושעיא אמר רב מי שסוכתו עריבה עליו מקדש ליל י"ט האחרון בביתו ועולה ואוכל בסוכתו א"ר בון ולא פליגי מאי דאמר רב בשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש ומאי דאמר שמואל בשהיה בדעתו לאכול בבית שקידש והא דקאמר ולא פליגי היינו ממקום למקום בחד בית ולא דוקא נקט בירושלמי קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר ויתיישב שלא יחלוק הירושלמי עם הש"ס שלנו כתב בשם רב נטרונאי גאון בתשובות מקדשין בבית הכנסת ונותן לתוך עיניו לרפואה כדאמר (ברכות ד' מג): פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק מאור עיניו ואימת מהדרא ליה בקידושא דבי שימשי ומיהו באבי העזרי כתוב דהאי רפואה מצי למיעבד בקידוש שבביתו.

4 תוספות מסכת פסחים דף קא עמוד א

טעימו מידי - נראה דהיינו טעימת לחם כדאמרין בפ"ג דשבועות (דף כב): כדאמרי אינשי ניטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת.

5 טור אורח חיים הלכות שבת סימן רעג

כתבו הגאונים הא דאמרין אין קידוש אלא במקום סעודה אין צריך שיגמור שם כל סעודתו אלא אפילו אכל דבר מועט או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש וגומר סעודתו במקום אחר ודוקא שאכל לחם או שתה יין אבל אכל פירות לא:

6 בית יוסף אורח חיים סימן רעג

ה (ב) כתבו הגאונים הא דאמרין אין קידוש אלא במקום סעודה וכו'. אין להוכיח שהתוספות והרא"ש חולקים על סברא זו מדכתבו בריש פרק ערבי פסחים (קא. תוס' ד"ה טעימו, רא"ש שם סי' ה) אמאי דאמרין ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינא בי מר כי הוה מקדש לן אמר טעומו מידי דילמא אדאזליתו לבי אושפיזא מתעקרא לכו שרגא ולא מתקדיש לכו ולא מתאכיל לכו ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה, טעומו מידי, נראה דהיינו טעימת לחם דוקא, דאיכא למימר דלא כתבו כן משום דבשתיית כוס לא ליפקו ידי קידוש אלא משום דלא נפקי ידי סעודה אלא בפת וכדמשמע מסוף לשונם אבל אפשר דמודו לדברי גאונים הללו דלענין קידוש במקום סעודה שפיר מיקרי מקום סעודה במקום ששותה כוס יין שחייב עליו ברכה:

7 ב"ח אורח חיים סימן רעג

ג כתבו הגאונים הא דאמרין וכו' או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה. פירוש שתה רביעית יין שחייב עליו ברכה אחרונה דהשתא הוה ליה שפיר קידוש במקום סעודה, והא דקאמר לעיל בסמוך יכול אדם לקדש לאחרים וכו' וצריך לזהר שלא יטעום עמהם וכו' היינו דוקא טעימה כמלוא לוגמיו שהוא פחות מרביעית כמ"ש בסימן רע"א (עמ' פו) דטעימה זו כיון שאם לא שתה יותר לא היה חייב לברך אחריה ברכה אחרונה לא מיקריא סעודה ואין קידוש אלא במקום סעודה אבל אם שותה רביעית שפיר דמי דהוה ליה קידוש במקום סעודה אי נמי וכן הוא העיקר הגאונים לא אמרו אלא דמלבד מה ששתה מכוס של קידוש כמלוא לוגמיו צריך עוד לשתות רביעית דהוה ליה קידוש במקום סעודה וכבר כתבתי זה בסימן רס"ט סעיף ב' עיין שם: אבל ב"י כתב וז"ל כתוב בהגהות פכ"ט בשם הר"ם דכוס מילה שהיא בשבת יתנו לתינוק עכ"ל ולפי דברי הגאונים שכתב רבינו בסמוך אם שותה שיעור שחייב עליו ברכה אין צריך ליתנו לתינוק דשפיר דמי שישתנו המוהל עצמו עכ"ל ב"י וכ"כ הרב בהגהות שו"ע (ס"ה), אבל למה שכתבתי שנראה עיקר דמלבד שישתה כמלוא לוגמיו לא הויא סעודה עד שישתה עוד רביעית שחייב עליו ברכה אחרונה דהכי משמע מלשון הגאונים שכתבו אפילו אכל דבר מועט או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה אחרונה דאתרווייהו קאי הא דקאמרי שחייב עליו ברכה בין אכל בין שתה וכיון דהאכילה הויא חוץ משתיית כמלוא לוגמיו הכי נמי שתייה יש להחמיר שלא ליתן לסנדק לטעום כמלוא לוגמיו אם לא שישתה עוד רביעית יין:

8 שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף ה

כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא. הגה: ולפי זה היה מותר למוהל לסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת בשחרית, אם שותין כשיעור (ב"י) אבל נהגו ליתן לתינוק (הגמ"י פרק כ"ט).

9) מגן אברהם סימן רעג ס"ק י
לחם - וני"ל דכזית מיהא בעי' :

10) ביאור הלכה סימן רעג ד"ה * כתבו הגאונים
כתבו הגאונים וכו' - ובספר מעשה רב כתב שהגר"א אף בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה
גמורה ולא מיני תרגימא או יין :

11) משנה ברורה סימן רעג ס"ק כה
או שתה יין - וכ"ש אם אכל מיני תרגימא מה' מינים דיצא דהם חשיבי טפי לסעודת שבת מיין אבל שכר
ושאר משקין אפילו אם היו חמר מדינה אין יוצא בם במקום סעודה דלא סעיד הלב כמו יין. ועיין בחדושי
הגרע"א ובתו"ש שהוכיחו דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין וע"כ נראה שאין
להקל בזה אלא במקום הדחק :

12) משנה ברורה סימן רעג ס"ק כו
פירות לא - דה' מינים נקרא מזון ויין סועד הלב אבל שאר דברים אפילו אכל מהם הרבה אינו חשוב סעודה
כלל וע"כ מה שנוהגים לילך לבית חתן או מילה ואין שם כיסנין אחר קידוש רק מיני מגדים אין לו לטעום שם
כלל ולא סגי במה שהמקדש שותה כל הכוס אף שהוא מחזיק רביעית דזה מהני רק לשותה עצמו אבל לא
לאחרים [אחרונים] והנה בשלטי גבורים כתב דאף בפירות די דכל סעודת שבת נחשבת קבע אך דעת הטור
ושו"ע עיקר [מ"א] אך אם חלש לבו קצת ואין לו עתה מחמשת המינים לסעוד אחר הכוס דעת איזה אחרונים
דיש לסמוך על הש"ג בשחרית אבל בלילה בודאי אין לסמוך עליו דשארי פוסקים לא ס"ל כוותיה :